

Plan van aanpak voor het besteden van resterende middelen Stichting Afvalfonds ronde 1

Versie definitief (17 jan 2017)

Dit plan van aanpak bevat het proces om te komen tot projecten die een bijdrage ontvangen uit de resterende middelen van de Stichting Afvalfonds. In dit plan van aanpak staat ook een indicatieve (initiële) verdeling over clusters en er wordt een inventarisatie van mogelijke projecten gepresenteerd.

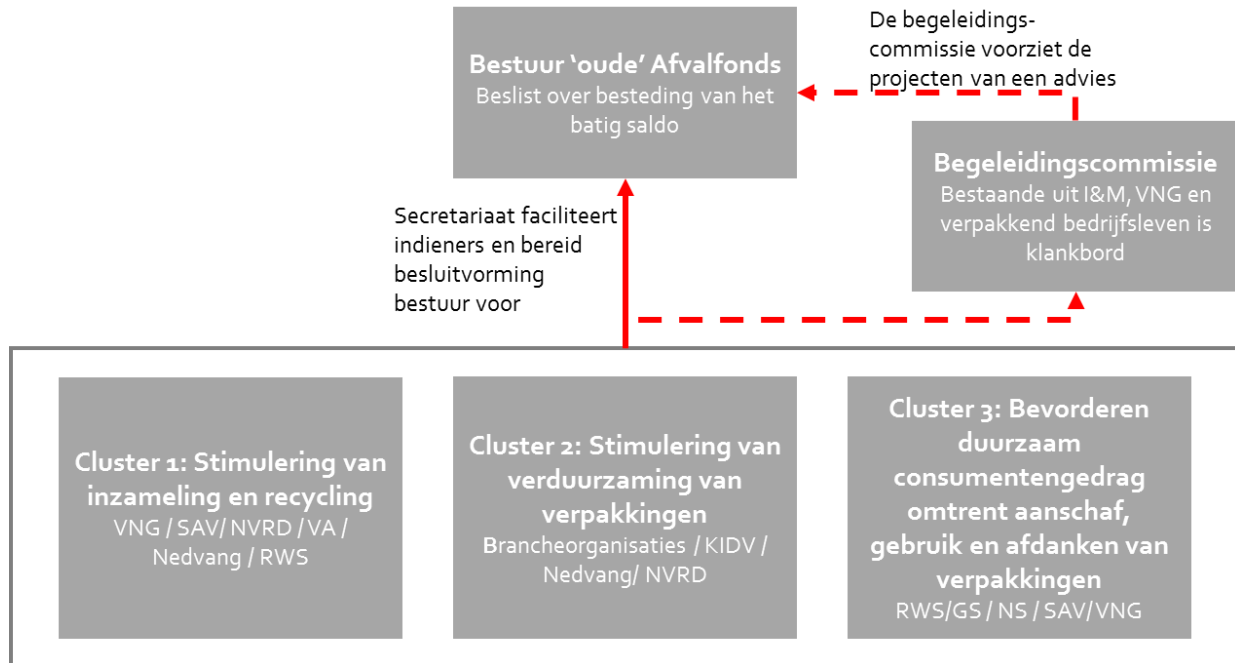
1. Kern:

- De resterende middelen worden verdeeld over drie clusters, waarbinnen projecten zijn geïnventariseerd en worden uitgevoerd;
- Het bestuur zal de middelen toedelen aan projecten. Dit zal hij doen in twee ronden;
- Per cluster zijn projecten geïnventariseerd en bedragen per project, waarbij nadrukkelijk wordt aangetekend dat deze slechts indicatief zijn (immers pas na uitwerking van projectplannen zal de precieze inhoud van de projecten duidelijk zijn en pas na aanbesteding kan zekerheid over de bedragen worden geboden);
- De begeleidingscommissie van de Raamovereenkomst 2013-2022 voorziet de projectvoorstellen van een advies;
- Van de afgeronde projecten wordt een eindrapportage ter beschikking gesteld aan het bestuur van Stichting Afvalfonds en de drie Raamovereenkomstpartijen.

2. Governance

Het bestuur van de Stichting Afvalfonds, waarin het verpakkend bedrijfsleven en de VNG zitting hebben, neemt besluiten over de besteding van de middelen. Het bestuur laat zich daarin adviseren door de begeleidingscommissie, het regulier overleg tussen de aan de tweede Raamovereenkomst 2013-2022 gebonden partijen onder voorzitterschap van het ministerie van IenM. Het bestuur zal geen besluiten tot goedkeuring van projectvoorstellen nemen zonder zich daarbij te laten adviseren door de begeleidingscommissie, waarmee de relevantie van de activiteiten van de Stichting Afvalfonds toeneemt. De begeleidingscommissie is daarmee een belangrijk klankbord. De onafhankelijk voorzitter van de Stichting Afvalfonds zal deelnemen aan het overleg van de begeleidingscommissie wanneer het advies aan de Stichting Afvalfonds wordt besproken. Bij iedere begeleidingscommissie wordt – indien relevant – een notitie ingebracht waarin de stand van zaken van projecten die in ontwikkeling zijn in het kader van besteding van de resterende middelen wordt besproken. Het secretariaat van de stichting Afvalfonds draagt zorg voor deze notitie en is aanwezig bij de begeleidingscommissie. Daarin staat zowel een terugblik op de afgelopen periode als ook een doorkijk naar komende projecten. Het bestuur laat zich adviseren door de begeleidingscommissie maar kan van het advies van de begeleidingscommissie afwijken.

De resterende middelen worden binnen drie clusters besteed. De clusters hangen nauw samen met de 10 onderwerpen die wij in onze brief aan de Staatssecretaris van IenM van 27 november 2015 hebben gepresenteerd (zie later in dit plan van aanpak). Aan ieder inhoudelijk cluster zijn organisaties gekoppeld. Voor ieder project binnen het cluster is één van de organisaties verantwoordelijk voor uitwerken van de projecten tot een concreet projectplan. De begeleidingscommissie van de Tweede Raamovereenkomst krijgt de mogelijkheid daarop te adviseren, richting het bestuur van de Stichting Afvalfonds. Het bestuur neemt vervolgens een besluit (zie figuur onder). De betrokken partijen dragen projectleiders voor de specifieke projecten aan, het bestuur is bevoegd om eventueel een projectleider aan te wijzen. Het streven is om de projecten eind 2019 allemaal uitgevoerd te hebben. Dit is ingegeven door de ambitie om op korte termijn met niet-structurele projecten structurele impact te genereren. Het proces ziet er schematisch als volgt uit:

De clusters worden in dit plan van aanpak verder uitgewerkt. De samenstelling van de clusters is als volgt:

- Cluster 1, Stimulering van inzameling en recycling: VNG, Stichting Afvalfonds Verpakkingen, NVRD, VA, Nedvang en RWS
- Cluster 2, Stimulering van verduurzaming van verpakkingen: brancheorganisaties van producenten en importeurs (zoals FNLI en CBL), Kennisinstituut Duurzaam Verpakken, Nedvang en NVRD
- Cluster 3, Bevorderen duurzaam consumentengedrag omtrent aanschaf, gebruik en afdanken van verpakkingen: Rijkswaterstaat/Gemeente Schoon, Nederland Schoon, Stichting Afvalfonds Verpakkingen en VNG

Zoals eerder vermeld hangen de clusters nauw samen met de '10-puntenlijst' in de brief van 27 november 2015. In dit plan van aanpak wordt aangegeven bij welke punten de geïnventariseerde projecten aansluiten.

De organisaties in de clusters kunnen zich laten voeden door hun achterban en overige experts (zoals vanuit universiteiten, NGO's etc).

3. Bestedingsprogramma

Het proces om te komen tot projecten die een bijdrage ontvangen – een bestedingsprogramma zoals is vervat in dit plan van aanpak – bevat twee ronden. De uitkomsten van de eerste ronde vindt u in dit document.

In de tweede ronde – eind 2017 – wordt besloten over projecten voor het resterende bedrag. Hierbij houden wij rekening met eventuele financiële mee- of tegenvallers uit ronde 1. Op dat moment kan ook de input van de tussentijdse evaluatie van de Raamovereenkomst 2013-2022 worden gebruikt. In de tweede ronde volgen wij eenzelfde proces als voor ronde 1. Dit houdt in dat net als in ronde 1 een indicatief bestedingsprogramma, met dezelfde mate van diepgang als het bestedingsprogramma dat voor de eerste ronde in dit plan van aanpak is opgenomen, wordt besproken met lenM. Het plan van aanpak van ronde 1 en ronde 2 heeft goedkeuring nodig van de drie partijen, die de aanvullende afspraken bij raamovereenkomst 2008-2012 ondertekenen, te weten lenM, VNG en het verpakkende bedrijfsleven.

Voor de besteding van de middelen in de eerste ronde zijn projecten geïnventariseerd binnen de clusters. Daarmee komen wij tot een indicatieve verdeling van middelen. Voor definitieve goedkeuring daarvan door het bestuur is

van belang dat de projecten worden voorzien van een projectplan. De projectplannen die aan het bestuur worden voorgelegd moeten voldoen aan een aantal voorwaarden. Daarvoor stelt het bestuur een investeringsjabloon vast. Dit bevat criteria waarop het bestuur de projecten zal toetsen. Het secretariaat adviseert het bestuur over de projectplannen. Op de projectplannen wordt voor verzending naar het bestuur door de begeleidingscommissie inhoudelijk geadviseerd. Om dit proces adequaat te kunnen laten verlopen is het van belang dat projectplannen minimaal een maand voor bestuursvergaderingen bij het secretariaat worden aangeleverd. Het schema van de bestuursvergaderingen wordt naar de betrokken partijen verzonden. In beginsel komt het bestuur in 2017 iedere 2 maanden bij elkaar. Na goedkeuring door het bestuur komt 80% van het aangevraagde budget beschikbaar voor de indieners. Het proces voor ingediende projectplannen is onderstaand afgebeeld.

Naast de advisering over de projectplannen is het secretariaat verantwoordelijk voor voortgangsrapportages van het geheel aan projecten. Daarvoor zal het secretariaat actief informatie opvragen bij de aanspreekpunten per cluster. Na afronding van de projecten en oplevering van de eindrapportage wordt de laatste 20% van het budget door de Stichting Afvalfonds overgemaakt naar de indiener. Er wordt nooit een hoger bedrag uitgekeerd dan het bedrag waarover verantwoording is afgelegd. Dit is relevant in het geval het project is gerealiseerd tegen een lager bedrag dan oorspronkelijk verwacht was. Tevens kunnen overschrijdingen ten opzichte van de ingediende projectplannen niet worden geclaimd.

In een eerdere fase van het overleg tussen Stichting Afvalfonds en lenM zijn punten voorgesteld waar projecten bij zouden moeten aansluiten. Voor de volledigheid is de 10-puntenlijst onderstaand opgenomen.

1. Gescheiden inzameling glas
2. Efficiency en maatschappelijke kosten kunststof inzameling
3. Pilots inzameling flesjes en blikjes met retourpremie
4. Kwaliteit deelstromen kunststof
5. Inzameling drankenkartons
6. Landelijke aanpak zwerfafval
7. De verduurzamingsagenda verpakkingen
8. Brancheverduurzamingsplannen
9. Verpakkingsontwerp (reduce, re-use, recycle)
10. Duurzaam gedrag t.b.v. inzameling en bestrijden zwerfafval

Daarbij is ook afgesproken dat bovenstaande punten extra aandacht verdienen, maar dat bij besteding van de resterende middelen niet noodzakelijkerwijs uitsluitend aan deze punten wordt gedacht. Er zijn ook mogelijkheden de middelen doelmatig te besteden aan het stimuleren van de inzameling en recycling van hout en het onderzoeken van nieuwe toepassingsmogelijkheden voor houtrecycling (conform de doelen in de Raamovereenkomst 2013-2022).

Verder is er recent inzicht verkregen in het aandeel niet-verpakkingen in kunststof afval dat wordt ingezameld door gemeenten¹. Dit inzicht, gecombineerd met het feit dat ook zwerfafval voor een deel uit niet-verpakkingen, zoals bijvoorbeeld kauwgom en sigarettenpeuken bestaat, leidt ertoe dat wij constateren dat verschillende producenten en importeurs van producten die nu wel worden meegenomen in het inzamelen en recyclen van met name de kunststofstroom of onderdeel zijn van de zwerfafvalproblematiek daar zelf geen actieve (financiële) bijdrage aan leveren. Uit onderzoek moet onzes inziens vervolgens blijken wat een deugdelijk middel zou kunnen zijn om deze verantwoordelijkheid een plaats te geven. Uitbreiding van producentenverantwoordelijkheid zou hiervoor een optie kunnen zijn, waarbij aangetekend dient te worden dat hierover waarschijnlijk op Europees niveau besloten dient te worden. Een andere optie is om deze producenten en importeurs bijvoorbeeld door middel van convenanten ook financieel te betrekken bij het VANG programma en de landelijke aanpak zwerfafval. Dit is in lijn met hetgeen de staatssecretaris van IenM in haar brief van 18 juni 2015 aan de Tweede Kamer aangeeft.²

De in de eerste ronde geïnventariseerde projecten zijn in onderstaande tabel opgenomen. Deze dient ter indicatie voor de besteding van de middelen in de eerste ronde binnen de clusters. Het is een indicatief overzicht, waarmee wij vooruit lopen op de uitgewerkte projectplannen.

¹ Het gemiddelde percentage kunststof niet-verpakkingen (KNV) in gesorteerde kunststofproducten ligt tussen 8,3 en 11,3 massaprocent. Dit bestaat uit een breed scala aan artikelen. De belangrijkste categorie is 'consument goederen' (37%). De categorie 'consument goederen' bestaat uit een verzameling van niet branche-specifieke objecten. Diverse zakken en zakjes vormen hierin de absolute hoofdmoot (93%). Denk hierbij aan systeemeigen inzamelzakken, huisvuilzakken, pedaalemmerzakken, lunchzakjes en diepvrieszakjes. Andere belangrijke categorieën (met een aandeel van grofweg 10%) zijn huishoudelijke artikelen, doe-het-zelf en wonen, elektronica en speelgoed. (bron: Aandeel kunststof niet-verpakking in gesorteerde kunststofproducten, Eureco, april 2016). Gezien de recente publicatie van dit rapport is dit vooruitlopend op de conclusies die de begeleidingscommissie van de Raamovereenkomst trekt op basis van deze studie.

² In deze brief, betreffende Versterking uitvoering Raamovereenkomst Verpakkingen en afhandeling openstaande moties en toezeggingen, geeft de Staatssecretaris aan alle sectoren, waaronder producenten, die bijdragen aan zwerfafval aan te willen spreken op hun verantwoordelijkheid voor het voorkomen én het opruimen van zwerfafval.

Cluster	Project	Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst	Organisaties	Maximaal benodigd (indicatief; bedragen x1.000)
1 Stimulering van inzameling en recycling				
1.1	Innovatie in de keten van huishoudelijk afval	O.a. punt 2: efficiency en maatschappelijke kosten kunststof inzameling	VNG, Stichting Afvalfonds Verpakkingen, NVRD, VA, Nedvang en RWS	€ 4,000
1.2	Verhogen inzameling en recycling glas - stimuleringsprojecten bij gemeenten	Punt 1: Gescheiden inzameling glas		€ 900
1.3	Verhogen inzameling en recycling glas - nascheiding glas	Punt 1: Gescheiden inzameling glas		€ 1,000
1.4	Verhogen inzameling en recycling glas - nieuwe toepassingsmogelijkheden voor glasrecycling	Punt 1: Gescheiden inzameling glas		ntb
1.5	Verbeteren kwaliteit deelstromen kunststof - methode en normontwikkeling en uitvoering kwaliteitscontrole sortering kunststof	Punt 4: kwaliteit deelstromen kunststof		€ 850
1.6	Verhogen inzameling en recycling van houten verpakkingen - nieuwe toepassingsmogelijkheden voor houtrecycling	Doelen in de Raamovereenkomst 2013-2022		€ 300
1.7	Optimaliseren inzameling en recycling van drankenkartons	Punt 5: inzamelen drankenkartons		€ 800
1.8	Onderzoek naar uitbreiding van de producentenverantwoordelijkheid	O.a. TK-brief van 18 juni 2015		€ 300
1.9	Verhogen inzameling verpakkingsafval bij bedrijven en instellingen	O.a. punt 2: efficiency en maatschappelijke kosten kunststof inzameling		€ 500
1.10	Verminderen van het gebruik van PET-trays en verbeteren van inzameling en recycling	O.a. punt 2: efficiency en maatschappelijke kosten kunststof inzameling		€ 500
				€ 9,150
2 Stimulering van verduurzaming van verpakkingen				
2.1	Kunststofketenonderzoek	Punt 2: efficiency en maatschappelijke kosten kunststof inzameling	Branche-organisaties, Nedvang, KIDV en NVRD	€ 1,100
2.2	Inventarisatie niet te recyclen verpakkingen	Punt 7: De verduurzamingsagenda verpakkingen		€ 300
2.3	Uitvoering en monitoring Brancheverduurzamingsplannen	Punt 8: branche-verduurzamingsplannen		€ 700
2.4	Brancheverduurzamingsplannen - opstellen hoogst haalbare doelen voor branches zonder BVP	Punt 8: branche-verduurzamingsplannen		€ 400
2.5	Design for recycling	Punt 9: verpakkingsontwerp		€ 1,350
2.6	Internationale wikipedia op het gebied van verduurzaming van de verpakkingsketen	Punt 7: De verduurzamingsagenda verpakkingen		€ 500
2.7	Metten circulariteit in de verschillende verpakkingsmateriaalketens	Punt 7: De verduurzamingsagenda verpakkingen		€ 300
				€ 4,650

Cluster	Project	Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst	Organisaties	Maximaal benodigd (indicatief; bedragen x1.000)
3 Bevorderen duurzaam consumentengedrag omtrent aanschaf, gebruik en afdanken van verpakkingen				
3.1	Versterken van duurzaam gedrag om beter te scheiden en zwerfafval te bestrijden - Recyclemanager	Punt 10: Duurzaam gedrag t.b.v. inzameling en bestrijden zwerfafval	RWS,	€ 400
3.2	Opschaling Schoon Belonen (bestrijden zwerfafval en inzameling PET-flesjes en blikjes met maatschappelijke organisaties)	Punt 3: 3. Pilots inzameling flesjes en blikjes met retourpremie	Gemeente Schoon, Nederland	€ 5,000
3.3	Landelijke aanpak zwerfafval - opzetten nieuwe Schoon organisatie	Punt 6: landelijke aanpak zwerfafval	Schoon, Stichting	€ 350
3.4	Duurzaam gedrag t.b.v. inzameling en bestrijden zwerfafval	Punt 10: Duurzaam gedrag t.b.v. inzameling en bestrijden zwerfafval	Afvalfonds Verpakkingen en VNG	€ 350
3.5	Landelijke aanpak zwerfafval - versterken beleidsbasis "Meten = weten"	Punt 6: landelijke aanpak zwerfafval		€ 900
				€ 7,000

De projecten in de clusters tellen gezamenlijk op tot een indicatief bedrag van € 20,8 mln.

Uit de inventarisatie komt het verzoek naar voren om als onderdeel van cluster 1 en mogelijk cluster 3 te onderzoeken welke producenten en importeurs nu wel worden meegenomen in het inzamelen en recyclen van met name de kunststofstroom of onderdeel zijn van de zwerfafvalproblematiek zonder daar zelf een actieve (financiële) bijdrage in te leveren. Ons voorstel is om te starten met een gedegen onderzoek naar wat de mogelijkheden zijn en wat een deugdelijk middel is om deze verantwoordelijkheid te borgen (zie punt 1.7 in bovenstaande tabel). Mogelijke uit deze studie voortvloeiende projecten kunnen vervolgens, samen de projecten die voortvloeien uit de uitkomsten van de evaluatie van de Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022 en de pilot Schoon Belonen, worden meegenomen in ronde 2. Dit maakt de verdeling van middelen over de clusters voor ronde 2 dan ook onzeker. Tot daarover meer zekerheid is, gaan wij voor de verdeling over de clusters uit van de verhoudingsgewijs zelfde verdeling als in ronde 1. Dat houdt in dat voor cluster 1 ongeveer € 2,5 mln. is, voor cluster 2 ongeveer € 1,4 mln. en voor cluster 3 ongeveer € 2,1 mln.

In het laatste hoofdstuk van dit document geven wij een nadere beschrijving van de projecten en relateren wij deze aan de '10-puntenlijst' uit de brief van 27 november 2015.

4. Nadere beschrijving van de clusters

De drie gedefinieerde clusters zijn gelieerd aan opgesteld beleid rondom verpakkingsafval. Wij geven per cluster aan wat de relevante beleidsdoelstellingen en/of sector afspraken zijn.

Cluster 1: Stimulering van inzameling en recycling

De ambitie van het in het Rijksbrede Programma Circulaire Economie opgenomen VANG-programma is het sluiten van technische en materiaalkringlopen. Dit betekent o.a. dat het volume restafval dat in de afvalverbrander eindigt geminimaliseerd moet worden. Daarvoor is het noodzakelijk meer afval te scheiden en te recyclen. De algemene doelstelling uit het VANG uitvoeringsprogramma is een reductie van huishoudelijk restafval van circa 250 kg naar 100 kg per persoon per jaar en 75% scheiding van huishoudelijk afval in 2020³. Dit cluster richt zich op:

- Verhogen van de kwaliteit van inzameling en recycling van verpakkingen

³ Het VANG-programma van Ministerie van IenM <http://www.vang-hha.nl/>

- Verhogen van het volume van de in te zamelen en recycelen verpakkingen

Het relevante beleidskader, doelstellingen en uitdagingen:

Leidend voor dit cluster is het uitvoeringsprogramma – VANG huishoudelijk afval en de Raamovereenkomst verpakkingen 2013-2022. Hierin zijn de ambities en afspraken genoemd die direct met inzameling en recycling van verpakkingen te maken hebben. Daarnaast zijn er ook doelen en Europees beleid op dit vlak:

- **Het besluit beheer verpakkingen en de Raamovereenkomst** heeft een algemene doelstelling van 70% inzameling en recycling van alle verpakkingsmaterialen. Daarnaast heeft de Europese Commissie recent ook een circulair economie pakket gepubliceerd. Voor afzonderlijke materialen gelden de volgende doelstellingen:

	Europese doelstelling 2025	Europese doelstelling 2030	Nederlandse doelstelling 2017	Nederlandse doelstelling 2022
Kunststof	55%	55%	47% recycledoelstelling 52% streefdoelstelling	52%
Hout	60%	75%	35% recycledoelstelling 45% streefdoelstelling	45%
Metaal	75%	85%	85%	85%
Aluminium	75%	85%	Nvt	Nvt
Glas	75%	85%	90%	90%
Papier en Karton	75%	85%	75%	75%

Bij het behalen van de doelstellingen is een aantal uitdagingen geïdentificeerd. In dit cluster zijn de meest prangende uitdagingen om de Nederlandse doelstellingen te behalen:

- Het reduceren van de hoeveelheid verpakkingen in het restafval.
- Het halen van de doelstelling voor verpakkingsglas. De doelstelling is 90% en het gerealiseerde recyclepercentage is de afgelopen jaren rond de 80% blijven steken.
- Het halen van de doelstelling voor houten verpakkingen.
- Het verbeteren van inzameling en recycling van drankenkartons.
- Sluiting van de kunststofketen. Hiervoor is een aantal zaken van belang:
 - o Het verhogen van de efficiency en het verlagen van de maatschappelijke kosten voor inzameling en recycling van kunststofverpakkingen;
 - o Het opzetten van een passend retoursysteem voor inzameling van kleine PET-flesjes en blikjes;
 - o Het verhogen van de kwaliteit van het ingezamelde en het gerecyclede kunststof materiaal;
 - o Het onderzoeken van (financiële) uitbreiding van producentenverantwoordelijkheid naar niet-verpakkingen in de stroom kunststofverpakkingsafval en het zwerfafval.

Cluster 2: Stimulering van verduurzaming van verpakkingen

Het in het Rijksbrede Programma Circulaire Economie opgenomen VANG-programma focust op het verminderen van gebruik van grondstoffen en het sluiten van grondstofkringlopen. Naast het meer gescheiden inzamelen van materialen (cluster 1) staat in cluster 2 het verduurzamen aan de voorkant van de keten centraal. Dit is een streven naar minimaal kwaliteits- en energieverlies in de kringlopen van materialen en/of verpakkingen. Dit begint met 'ecodesign' en eindigt bij een zo hoog mogelijke zuiverheid van recycling en zo hoogwaardig mogelijke toepassing.

Het relevante beleidskader, doelstellingen en uitdagingen:

Leidend voor dit cluster is het uitvoeringsprogramma – VANG huishoudelijk afval en het addendum op de Raamovereenkomst verpakkingen 2013-2022. Hierin zijn de ambities en afspraken opgenomen die direct effect moeten hebben op de verduurzaming van de verpakkingssector.

- Het VANG-programma heeft als doelstelling maximaal 100 kg restafval per inwoner per jaar in 2020, door meer afvalpreventie en verbeterde afvalscheiding (bron- en nascheiding);
- Het VANG-programma zet in op het circulair ontwerpen van producten en gesloten kringlopen op lokaal en mondiaal niveau;
- In het addendum van de Raamovereenkomst is vastgelegd dat er een verduurzamingsagenda wordt vastgesteld waarin concrete en afrekenbare doelen zijn opgenomen met als uitgangspunt de hoogst haalbare doelen. Concreet worden er per branche verduurzamingsplannen (preventieplannen) opgesteld op basis van product-verpakking combinaties. Daarnaast worden komende jaren tot 2018 ook materiaalverduurzamingsplannen opgesteld, door materiaalorganisaties van kunststof, metaal, papier, glas en hout.

Uitdagingen in de realisatie van deze doelstellingen:

In de uitvoering van de afspraken in het addendum op de raamovereenkomst zijn goede stappen gezet (voor reeds 75% van verpakkingsmateriaal zijn plannen opgesteld). De uitdaging zit nu in het monitoren van de effecten van deze plannen en het motiveren van de resterende sectoren om ook een plan in te dienen of op te stellen. Daarnaast is 'design for recycling' nog een relatief nieuw principe binnen de verpakkingsindustrie. De volgende uitdagingen zijn gedefinieerd:

- Realiseren en versterken van de verduurzamingsagenda verpakkingen (verpakkingsketen).
- Realiseren, monitoren en versterken van branche- en materiaalverduurzamingsplannen.
- Verbeteren van het verpakkingsontwerp om reduce, re-use, recycle en renew te faciliteren.

Cluster 3: bevorderen duurzaam consumenten gedrag omtrent aanschaf, gebruik en afdanken verpakkingen.

Het in het Rijksbrede Programma Circulaire Economie opgenomen VANG-programma stelt verduurzaming van consumentenpatronen voorop als één van acht operationele doelstellingen in de realisatie van haar circulaire ambitie⁴. Dit raakt het stimuleren van consumentengedrag om minder producten aan te kopen, meer producten te lenen, te delen of te huren. Maar ook het op een goede manier te gebruiken en in te leveren. Tevens valt onder dit cluster het consumentengedrag rondom ontdoen van verpakkingen in de openbare ruimte.

Bij het duurzaam afdanken van verpakkingen hoort ook het bestrijden van zwerfafval. Er is naar schatting 50 kton zwerfafval en 150 – 275 kton veegafval per jaar in Nederland, zowel verpakkingen als ander materiaal. Dit varieert van sigaretten en kauwgom tot blikjes, PET-flesjes en patatbakjes. Ongeveer een kwart (getalsmatig) van het grof zwerfafval (dus zonder sigarettenpeuken en kauwgom) is geen verpakking⁵. Het ministerie van IenM geeft aan dat zwerfafval de maatschappij jaarlijks € 250 miljoen kost. Het tegengaan van zwerfafval uit verpakkingen is een van de doelen uit de Raamovereenkomst 2013-2022. Er is vanuit de Raamovereenkomst jaarlijks € 20 miljoen gereserveerd voor gemeenten voor de aanpak van zwerfafval.

Het relevante beleidskader, doelstellingen en uitdagingen:

- De Tweede Kamerbrief van Staatsecretaris op 18 juni 2015 ('versterking uitvoering ROV en afhandeling openstaande moties en toezeggingen') met aankondiging van een Landelijke Aanpak Zwerfafval (LAZ) waarin is opgenomen:
 - o Retourpremiesysteem voor kleine PET-flesjes en blikjes
 - o Versterking motivatie schoon gedrag
 - o Totaalaanpak aandachtsgebieden (bijv. winkelcentra, OV-gebieden)
 - o Producentenverantwoordelijkheid mbt voorkomen en opruimen van alle zwerfafval materialen
 - o Versterken kennis van gedragsbeïnvloeding op dit thema

⁴ Uitvoeringsprogramma VANG - Huishoudelijk Afval, Rijksoverheid, VNG en NVRD, november 2014

⁵ Zwerfafval, Milieucentraal, juni 2015

- De Raamovereenkomst artikel 5 met betrekking op aanpak zwerfafval (beschikking stelling fonds voor zwerfafval en continuering van Nederland Schoon).

Uitdagingen zijn:

Het VANG programma schrijft: "De afgelopen jaren heeft de gedragswetenschap nieuwe inzichten gegeven en nieuwe instrumenten aangereikt. Gedrag blijkt grotendeels onbewust tot stand te komen. Traditionele instrumenten als informatiecampagnes blijken dan ook weinig effectief. Prikkels (zogenaamde nudges) die het gewenste gedrag aantrekkelijk en eenvoudiger maken, hebben meer effect.⁶" Kennis over effectief beïnvloeden van consumentengedrag is dus gewenst. Tevens bestaat zwerfafval ook uit niet verpakkingen zoals kauwgom en sigarettenpeuken. Deze producenten worden nu niet meegenomen in de aanpak en bekostiging van de zwerfafvalproblematiek. Enkele andere uitdagingen zijn:

- Inzetten op één landelijke organisatie voor de aanpak van zwerfafval
- Verbreden van de verantwoordelijkheid over zwerfafvalkosten voor niet verpakkingsmaterialen zoals peuken en kauwgom
- Verbeteren van duurzaam gedrag bij burgers ten behoeve van inzameling en bestrijden zwerfafval
- Opzetten van een retoursysteem voor kleine PET-flesjes en blikjes (zie ook cluster 1)

5. Budget

Het te besteden bedrag is € 27.152.709, uitgaande van de peildatum 31-12-2015. Naast het bedrag dat aan projecten wordt besteed wordt een aantal andere reserveringen gemaakt. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de transactiekosten – tot nog toe zeer beperkt bij de activiteiten van de stichting – toenemen gezien de verandering in de aard van de activiteiten van de stichting. Het uitvoeren van het bestedingsplan brengt transactiekosten met zich mee. Daarbij gaan we ervan uit dat budget voor evaluatie van projecten in de projectkosten wordt meegenomen. De grootste post is de post voor het voeren van een secretariaat. Gezien de hoeveelheid projecten is het nodig om capaciteit te hebben voor coördinerende werkzaamheden en voor ondersteuning van de regisserende werkzaamheden van het bestuur. Het gaat dan bijvoorbeeld om:

- De toetsing van projectplannen
- Het opstellen van voortgangsrapportages
- Het voeren van regie op het verlenen van opdrachten aan derden
- Het opstellen van de jaarlijkse uitvoeringsrapportage
- Archiefwerkzaamheden uitvoeren

Op basis van de huidige kennis en afspraken omtrent de uitvoeringsorganisatie raamt Stichting Afvalfonds in de periode 2016-2020 de jaarlijkse uitvoeringskosten op gemiddeld ongeveer 150.000 euro.

⁶ Het VANG-programma van Ministerie van IenM <http://www.vang-hha.nl/>

Bijlage 1: Nadere beschrijving projecten

In het navolgende worden de projecten die eerder in de tabel zijn gepresenteerd nader toegelicht. Wij geven een korte omschrijving, budgetindicatie, partij die het voorstel indient en de relatie met de '10-punten lijst' of relevant beleid. De budgetten zijn nadrukkelijk in indicatieve zin beschreven. Pas na uitwerking en aanbesteding van de projecten zal de inhoudelijke inzet en zullen de bijbehorende bedragen precies duidelijk zijn.

1. Cluster 1: Stimulering van inzameling en recycling

De organisaties in dit cluster zijn VNG, Stichting Afvalfonds Verpakkingen, NVRD, VA, Nedvang en RWS.

1.1. Project: innovatie in de keten van huishoudelijk afval.

Afvalscheiding en recycling van verpakkingen in huishoudelijk afval maken deel uit van een brede landelijke aanpak richting gemeenten en huishoudens. De keuzevrijheid die gemeenten hebben, op basis van hun zorgplicht voor de inzameling van huishoudelijk afval, heeft direct invloed op de verschillende verpakkingen. En omgekeerd, want design en samenstelling van verpakkingen hebben ook direct invloed op de wijze waarop gemeenten huishoudelijk afval kunnen inzamelen; de zogenoemde voorkant (het design en ontwerp van de verpakkingen die op de markt worden gebracht) en achterkant (de toepassing van het ingezamelde, gesorteerde en gerecyclede materiaal) binnen de kunststof keten. Het beleidsdoel is o.a. de hoeveelheid huishoudelijk restafval te reduceren van ongeveer 230-240 kilogram per inwoner per jaar in 2014 naar maximaal 100 kilogram in 2020 en nog slechts 30 kilogram in 2025. Een kwart van het fijn huishoudelijk restafval betreft niet gescheiden ingezamelde verpakkingen.

Inzamelsystemen als bijvoorbeeld diftar, omgekeerd inzamelen en kunststofnascheidingssystemen, waarbij respectievelijk op de financiën en het gemak voor burgers wordt gestuurd, blijken zeer succesvol te zijn voor het verhogen van de inzameling van o.a. verpakkingsstromen als papier, kunststoffen en glas, en daarmee voor het reduceren van de hoeveelheid huishoudelijk restafval. Toch kiezen niet alle gemeenten hiervoor. Op basis van de ervaren belemmeringen en obstakels rond de introductie van *best practices* kan ondersteuning worden geleverd, zodat deze omgebogen kunnen worden in kansen voor meer afvalscheiding en recycling, en daarmee minder huishoudelijk restafval omdat er minder verpakkingen in zitten.

Ook de communicatie richting burgers en basisscholen vraagt om een nieuwe aanpak die beter aansluit bij de huidige trend van communicatie via social media en apps. Bovendien is een betere voorlichting over de specifieke grondstoffenstromen, waarbij tevens recht wordt gedaan aan de verschillende inzamelsystemen in Nederland, van groot belang om het afvalscheidingsgedrag van inwoners zoveel mogelijk te faciliteren. Daarnaast is het door de grote variëteit aan consumenten producten en materialen die in de grondstoffen keten circuleren, voor veel burgers vaak onduidelijk in welke bak zij specifieke afvalstromen moeten doen. Dit slaat ook terug op het scheiden van verpakkingsafval. Afvalscheidingsgedrag is in de meeste gevallen onbewust gewoontegedrag. De essentie van een hoger afvalscheidingspercentage is deze gewoonten te veranderen door slimmer productontwerp, ecodesign, de vergroting van de toepassing van circulaire materialen in producten en verpakkingen en heldere en gerichte communicatie hierover.

Tot slot is innovatie nodig bij de toepassing van door burgers gescheiden grondstoffen. Met name de toepassing van secundaire kunststoffen vormt momenteel een flessenhals in de keten. Essentie hierbij is sluiting van de kunststof keten door 1) het aantal toepassingsmogelijkheden te vergroten, 2) de productie van circulaire materialen te stimuleren en 3) de afname door (markt)partijen, en (decentrale) overheden en anderen aan te jagen. Zowel het sociale als het financiële draagvlak voor afvalscheiding zal groeien wanneer de afzet van secundaire kunststof verbetert en dit op een zichtbare wijze terugkomt in nieuwe producten. In samenwerking met producenten van (duurzame) consumentenartikelen, bouwmaterialen, leveranciers in grond-, weg- en waterbouw etc.etc. en in aansluiting op het lopende kunststof keten onderzoek en de ketenaanpak kunnen toepassingen hiervoor worden onderzocht en ontwikkeld.

Met dit project komen middelen beschikbaar waar gemeenten, afvalbedrijven, leveranciers en/of producenten gebruik van kunnen maken om *best practices* te implementeren en innovaties te testen of te ontwikkelen. Het moet verder een extra stimulans en kwaliteitsimpuls geven aan de communicatie richting burgers. Tevens is het van belang voorbeeldgedrag op en bij scholen te stimuleren.

- ✓ Budgetindicatie: € 4.000.000, waarvan maximaal € 3.000.000 voor innovaties in de toepassing van gerecycleerde kunststoffen (recycalaat), stimulering van de productie van circulaire (verpakkings)materialen en producten en het aanjagen van afname door (markt)partijen, (decentrale) overheden e.a. van deze grondstoffen en producten en maximaal € 1.000.000 voor innovaties in de inzamel- en verwerkingsketen en communicatie.
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst: o.a. punt 2, 4 en 10.

1.2. Project: Verhogen inzameling en recycling glas - stimuleringsprojecten bij gemeenten

In 2014 en 2015 is er intensief gewerkt aan de glascampagne 'glas in het bakkie'. Deze campagne heeft geleid tot een hoger bewustzijn onder burgers, maar voor het verhogen van de inzameling is een langere adem nodig om de laatste 20% van het glas gerecycled te krijgen. In 2016/2017 worden daarom vanuit Afvalfonds Verpakkingen de campagneactiviteiten doorgezet. Onder meer door de promotieactie die in 2015 al bijna 400 supermarkten is gehouden en waarbij tussen de 300.000 en 400.000 consumenten rechtstreeks zijn aangesproken, bij nog eens het dubbele aantal supermarkten te houden. Verder wordt door Nedvang, in samenwerking met de Stichting Duurzaam Verpakkingsglas (SDV) met een tiental grotere Nederlandse gemeenten samenwerking gezocht om meer gerichte verbeteringen aan te brengen in de inzamelstrategie voor glas van de gemeenten. Hierbij wordt ook aangesloten bij de pilot hoogbouw die binnen het VANG programma wordt uitgevoerd. De acties in dit project zijn aanvullend op de acties die in gang gezet zijn door het Afvalfonds Verpakkingen en Nedvang om de glasrecycling te verhogen.

- ✓ Budgetindicatie: maximaal €900.000
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 1: Gescheiden inzameling glas

1.3. Project: Verhogen inzameling en recycling glas - via nascheiding

In 2015 is een project uitgevoerd om de haalbaarheid van nascheiding van glas te onderzoeken. Uitkomst hiervan is dat nascheiding een reële mogelijkheid lijkt om, nadrukkelijk als aanvulling op de huidige inzameling via de glasbak, een deel van het glasverpakkingsafval dat zich in het restafval bevindt alsnog terug te winnen en te recyclen, met gelijke kwaliteit en toepassing als glas dat via de glasbak wordt ingezameld. Het halen van de glasdoelstelling komt hiermee dichterbij.

Om de businesscase voor de nascheiding van glas rond te kunnen krijgen, kan een eenmalige investeringsbijdrage uit het Afvalfonds dienen. Deze zou dan open moeten staan voor alle partijen die in de komende 3 jaren investeren in deze technologie. Het verwachte extra resultaat: 10-20 kton extra gerecycled verpakkingsglas

- ✓ Budgetindicatie: maximaal €1.000.000
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 1: Gescheiden inzameling glas

1.4. Project: Verhogen inzameling en recycling glas - nieuwe toepassingsmogelijkheden voor glasrecycling

Glasrecycling beperkt zich momenteel tot het gebruik van glasscherven voor nieuwe verpakkingen. Bodemassen bevatten nog vrij veel glas dat wordt ingezet in constructie-achtige toepassingen. Vooral nog zijn toepassingen van dit glas niet meegeteld in de recycling van glasverpakkingen.

Onder meer in het kader van de Green Deal Bodemas, die vanaf 2017 minstens de helft van de geproduceerde bodemassen wil toepassen als bouwstof, wordt gewerkt aan mogelijkheden om glas dat achterblijft in bodemassen van afvalenergiecentrales zo te benutten/ gebruiken dat deze kunnen worden meegeteld als recycling.

Aangezien al het niet apart ingezamelde of het evt. nagescheiden glas in bodemassen terecht komt, wordt hiermee een recyclingmogelijkheid ontwikkeld voor al het resterende glas. Voorstel is om bij te dragen aan deze ontwikkeling. Daarvoor is nader overleg nodig met de bij de Green Deal Bodemas betrokken partijen. Dit is nadrukkelijk bedoeld als aanvulling op de huidige inzameling via de glasbak.

- ✓ Budgetindicatie: n.n.b.
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 1: Gescheiden inzameling glas

1.5. Project: Verbeteren van de kwaliteit van deelstromen – methode- en normontwikkeling en uitvoering kwaliteitscontrole sortering kunststof

Voor kunststofverpakkingsafval van huishoudens is de ambitie om zo veel mogelijk hoogwaardige stromen te recyclen. Ondersteunend hierbij zijn de tijdens de eerste Raamovereenkomst gehanteerde kwaliteitsnormen, die in de huidige Raamovereenkomst verder worden gebruikt. Om te beoordelen in hoeverre het gesorteerde kunststof voldoet aan deze normen, ontwikkelen verpakkend bedrijfsleven en gemeenten een controlesysteem. Dit maakt het mogelijk te evalueren of de afgesproken kwaliteit wordt gerealiseerd en of door middel van verbetermaatregelen in het proces de kwaliteit verhoogd wordt. Voor het doen van representatieve metingen voor deze kwaliteitsbeoordelingen zijn nog geen (internationale / goed onderbouwde) normen beschikbaar voor kunststof. Daarom willen de genoemde partijen deze norm ontwikkelen. Hiervoor is een uitgebreid, internationaal gedragen, project voorzien, momenteel wordt hiervoor overleg gevoerd met NEN.

Het uitvoeren van kwaliteitscontroles bij de sortering is van belang voor alle partijen in de keten. Dit vergt medewerking en inspanning van de sorteersers, die hiervoor gecompenseerd dienen te worden.

Beschikbaarheid van een dergelijke norm is ook van belang met het oog op de ontwikkelingen op het gebied van Europese regelgeving (Circular Economy Package), waarin wordt gesproken over kwaliteitscriteria voor uitgesorteerd materiaal. De te ontwikkelen normen zijn essentieel om aan te tonen dat aan deze criteria wordt voldaan. De ontwikkeling van een dergelijke norm vergt enkele jaren doorlooptijd. Ook zijn diverse verificaties van het in ontwikkeling zijnde kwaliteitssysteem voorzien.

- ✓ Budgetindicatie: maximaal €850.000 (€ 400.000 voor normontwikkeling en €450.000 voor vergoedingen aan sorteersers)
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 4: kwaliteit deelstromen kunststof

1.6. Project: Verhogen inzameling en recycling houten verpakkingen - nieuwe toepassingsmogelijkheden voor houtrecycling

In 2015 is door Berenschot een road map ontwikkeld voor nieuwe toepassingsmogelijkheden van (verpakkings)afvalhout. Hierin zijn diverse nieuwe toepassingsmogelijkheden van afvalhouthout benoemd die kunnen leiden tot een meer recycling.

In 2016/2017 wordt op basis hiervan actief gezocht naar innovatieve product/marktcombinaties met een toegevoegde waarde. In dit project wordt gezocht naar haalbare, innovatieve product/marktcombinaties waarbij (op korte termijn) geen zelfstandige businesscase wordt verwacht maar wel een substantieel recyclingeffect.

Vanuit het verpakkend bedrijfsleven worden in 2017 daarom projecten voorzien voor het ontwikkelen van dit soort business cases en voor het ondersteunen van innovaties op dit gebied. Voor het uitvoeren van deze projecten is samenwerking gezocht met partijen als TNO, WUR, Stichting Kringloop Hout, het ministerie van IenM en sectoroverstijgende initiatieven als "Wat snijdt hout".

Voor de ondersteuning van deze projecten en het ontwikkelen van business cases wordt een programmaplan ontwikkeld.

- ✓ Budgetindicatie: maximaal €300.000
- ✓ Project volgt op de doelen in de Raamovereenkomst 2013-2022

1.7. Project: Optimaliseren inzameling en recycling drankenkartons

In 2013 is er onder de Raamovereenkomst een pilot uitgevoerd om inzameling en recycling van drankenkartons te testen. Per 1 januari 2015 is een tijdelijke vergoeding van 3 jaar ter beschikking gesteld uit het Afvalfonds Verpakkingen voor inzameling en recycling van deze stroom. Het merendeel van gemeenten is al gestart met de inzameling ervan. De ketenpartijen zitten in een leerfase en kunnen de inzameling en recycling van drankenkartons nog verder optimaliseren. In 2016-2017 wordt een evaluatie uitgevoerd naar de ketenrendement, ketenkosten, draagvlak bij burgers, milieuwaarde en kosteneffectiviteit. Dit alles om optimalisaties te vinden voor structurele inzameling van drankenkartons.

De evaluatie moet inzicht geven in de mogelijkheden voor het optimaliseren van de inzameling van drankenkartons. Na evaluatie van de huidige periode wordt binnen dit project ook nagegaan wat mogelijke optimalisaties zijn als input voor besluitvorming.

- ✓ Budgetindicatie maximaal €800.000
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 5: inzamelen drankenkartons

1.8. Project: Onderzoek naar uitbreiding van de (financiële) producentenverantwoordelijkheid

Het gemiddelde percentage kunststof niet-verpakkingen (KNV) in gesorteerde kunststofproducten ligt tussen 8,3 en 11,3 massaprocent. Dit bestaat uit een breed scala aan artikelen. De belangrijkste categorie is 'consument goederen' (37%). De categorie 'consument goederen' bestaat uit een verzameling van niet branche-specifieke objecten. Diverse zakken en zakjes vormen hierin de absolute hoofdmoot (93%). Denk hierbij aan systeemeigen inzamelzakken, huisvuilzakken, pedaalemmerzakken, lunchzakjes en diepvrieszakjes. Andere belangrijke categorieën (met een aandeel van grofweg 10%) zijn huishoudelijke artikelen, doe-het-zelf en wonen, elektronica en speelgoed.

Ook in het zwerfafval is deze vermenging van verpakkingen en niet verpakkingen terug te vinden. Zo vallen sigarettenpeuken en kauwgom bijvoorbeeld buiten de categorie verpakkingen. Een onderzoek naar de mogelijkheden om producentenverantwoordelijkheid ook in financiële zin uit te breiden is gezien bovenstaande gewenst. Het onderzoek richt zich op de juridische en praktische mogelijkheden. Dit onderdeel van het onderzoek valt eigenlijk onder cluster 2, maar wordt om pragmatische redenen ondergebracht in dit project binnen cluster 1.

In het publiek Kader huishoudelijk afval (ondertekend door IenM, NVRD en VNG) staat dat 'nadere marktordening gevraagd is voor invulling van het principe dat de vervuiler betaalt' en dat 'waar mogelijk zal de producenten-

verantwoordelijkheid worden uitgebreid en de consument directer zal worden aangesproken op en belast zal worden naar de geleverde hoeveelheid afval.' Dit onderzoek sluit goed op dit beleidsdocument aan.

- ✓ Budgetindicatie maximaal €300.000
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 4: inzameling kunststof en punt 6 landelijke aanpak zwerfafval en sluit aan op kamerbrief van 18 juni 2015 betreffende Versterking uitvoering Raamovereenkomst Verpakkingen en afhandeling openstaande moties en toezeggingen.

1.9. Project: Verhogen inzameling verpakkingsafval bij bedrijven en instellingen

De inzameling van verpakkingsafval bij burgers is via gemeenten geregeld, financieel ondersteund vanuit het verpakkende bedrijfsleven en daarmee (redelijk) eenduidig uitgerold. Dit geldt niet voor de inzameling van dezelfde verpakkingen bij bijvoorbeeld scholen, festivals, kantoren, winkels, overheden en overheidsbedrijven. Door een aantal belemmeringen is er nog veel winst te behalen rond de inzameling van allerlei verpakkingen bij deze bedrijven en instellingen. De belemmeringen (financieel, wet/regelgeving, kennis, ...) die de verbetering van de afvalscheiding en recycling van verpakkingen bij deze bedrijven en instellingen in de weg staan worden in kaart gebracht. Op basis hiervan worden mogelijke maatregelen geformuleerd om deze belemmeringen weg te nemen en verschillende pilots ingericht om deze belemmeringen op te heffen en om te buigen tot het gewenste resultaat. Het tijdelijk financieren van een onrendabele top voor specifieke doelgroepen behoort daarbij ook tot de mogelijkheden. Ook het stimuleren van icoonprojecten op aansprekende locaties is een belangrijk middel om burgers meer inzicht te geven in de mogelijkheden van afvalscheiding en recycling, ook bij bedrijven.

Doelen:

- Adequaat inzicht in belemmeringen en mogelijke maatregelen voor het inzamelen en recyclen van deze verpakkingen.
- Inrichten en uitvoeren pilots en icoonprojecten.
- ✓ Budgetindicatie €500.000, waarvan maximaal € 100.000 voor het in kaart brengen van de belemmeringen en mogelijke maatregelen.
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst: punt 2 (efficiency en maatschappelijke kosten kunststof inzameling).

1.10. Project: verminderen van het gebruik van PET-trays en verbeteren van inzameling en recycling

De afgelopen periode liet zowel groei zien van de totale stroom aan ingezameld kunststof verpakkingsafval bij huishoudens, als veranderingen in de samenstelling ervan. Bijvoorbeeld door een sterke toename van PET-trays. Inmiddels maken technologische ontwikkelingen het mogelijk om nieuwe kunststof mono-stromen uit het huishoudelijk verpakkingsafval te sorteren en te recyclen. Tot nu toe sorteerden gemeenten en sorteerdere deze nieuwe stromen echter niet uit, omdat er geen kwaliteitseisen voor beschikbaar waren.

Om hier verandering in te brengen heeft het KIDV onderzocht welke kunststofstromen die bij huishoudens worden ingezameld extra kunnen worden uitgesorteerd. Hieruit kwamen PET-trays, MPO en PS als de meest kansrijke stromen naar voren. Voor PS bleek een huidige DKR-norm voorhanden (DKR 331). Voor PET-trays en MPO bleek dit niet het geval. Hiervoor heeft het KIDV samen met sorteerdere en recyclers nu de twee nieuwe specificaties opgesteld. Dit biedt mogelijkheden om de stromen verder uit te sorteren.

Doelen:

- Adequaat inzicht in belemmeringen en mogelijke maatregelen voor het inzamelen en recyclen van deze verpakkingen, ook inzicht in de mogelijkheden om het gebruik van PET-trays te verminderen. Het ondersteunen van innovatieve recyclingtechnieken en pilotprojecten hoort daar bij.
 - Onderzoek doen naar beleidsinstrumenten om het gebruik van PET-trays te verminderen door preventie en uitfasen van onrecyclebare verpakkingen als PET-trays.
- ✓ Budgetindicatie €500.000
 - ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst: punt 2 (efficiency en maatschappelijke kosten kunststof inzameling), punt 7 (verduurzamingsagenda verpakkingen) en punt 9 (Verpakkingsontwerp).

2. Cluster 2: Stimulering van verduurzaming van verpakkingen

De organisaties in dit cluster zijn brancheorganisaties van producenten en importeurs (zoals FNLI en CBL), Kennisinstituut Duurzaam Verpakken, Nedvang en NVRD.

2.1. Project: Kunststofketenonderzoek

Momenteel voert het KIDV op verzoek van de Raamovereenkomstpartijen een onderzoek uit naar de kunststofketen. Deze keten moet zowel voor het grondstofgebruik als vanuit economisch perspectief beter gesloten worden. De inzameling van kunststof bij huishoudens heeft sinds 2007 een vlucht genomen. De kosten van inzamelen, sorteren en recyclen wegen echter niet op tegen de prijs die voor het granulaat wordt gegeven. Het onderzoek brengt de financiële en niet-financiële prikkels in de keten in kaart. Daarnaast wordt onderzocht hoe de kwaliteit van het granulaat omhoog kan, hoe wij van een aanbod- naar een vraaggestuurde markt kunnen komen en hoe de verschillende inzamelsystemen zich tot elkaar verhouden. Dit onderzoek omvat de gehele kunststofstroom (verpakkingen/niet-verpakkingen ingezameld door gemeenten, bedrijfsafval en huishoudelijk afval).

- ✓ Budget aanvraag: maximaal €1.100.000 (€500.000 eenmalig en 3 jaar € 200.000)
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 2: efficiency en maatschappelijke kosten kunststof inzameling

2.2. Project: Inventarisatie niet te recyclen verpakkingen

Er wordt via diverse kanalen meer en meer gecommuniceerd richting burgers over de mogelijkheden om via afvalscheiding de hoeveelheid huishoudelijk restafval te verminderen en meer grondstoffen beschikbaar te krijgen voor recycling en/of de circulaire economie. Dit biedt veel kansen om de inzamelresultaten en de hoeveelheid recycling van ook verpakkingen te verbeteren. Echter het leidt ook tot bedreigingen. Uit de vele projecten die lopen/gelopen hebben blijkt keer op keer dat burgers al hun verpakkingen willen laten recyclen, maar dat het niet begrepen wordt dat de ene wel mag en de andere niet. Dit leidt vervolgens tot het "vervuilen" van wel te recyclen stromen en een afname van de motivatie tot scheiden. Om goed inzicht te krijgen in deze problematiek wordt op diverse plekken in de keten onderzocht en geanalyseerd om welke verpakkingen het gaat. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om het analyseren van huishoudelijk restafval, de fractie niet te recyclen kunststoffen bij kunststofsorteerders, bij de verwerking van gft-afval (voor bijvoorbeeld biologisch afbreekbare verpakkingen) of bij sorteerders van papier en karton. Onderzoek van het huishoudelijk restafval leidt ook tot inzichten welke verpakkingen vaak nog ten onrechte in het restafval achterblijven.

Op basis van de resultaten kunnen vervolgens per situatie maatregelen geformuleerd worden om de betreffende verpakkingen uit te faseren, dan wel de afvalscheiding en recycling te stimuleren / verbeteren.

- ✓ Budgetindicatie: € 300.000.
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst: punt 4 (kwaliteit deelstromen kunststof), punt 7 (verduurzamingsagenda verpakkingen) en punt 9 (verpakkingsontwerp).

2.3. Project: Uitvoering en monitoring brancheverduurzamingsplannen

Om de nieuwe aanpak van brancheverduurzamingsplannen tot een succes te laten worden, is een goede monitoring van essentieel belang. Dit omdat (a) we zicht willen hebben op de impact van de maatregelen uit de verduurzamingsplannen en (b) het ministerie deze gegevens nodig heeft in haar verantwoording aan de Tweede Kamer. De extra financiële bijdrage is bedoeld voor het opzetten van een efficiënte en effectieve methodiek en om extra ondersteuning te geven aan branches om de juiste gegevens te produceren.

- ✓ Budget aanvraag: maximaal € 700.000
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 8: branche-verduurzamingsplannen

2.4. Project: Brancheverduurzamingsplannen - opstellen hoogst haalbare doelen voor branches zonder BVP

Voor die branches, die niet leveren of geen goedgekeurd plan hebben en waarvoor het KIDV hoogst haalbare doelen moet opstellen, kan voor de komende jaren een bijdrage worden toegekend. Als uitgangspunt hiervoor is genomen dat gedurende 2017-2018 er per jaar maximaal voor acht branches door het KIDV hoogst haalbare doelen moeten worden opgesteld. Geschat wordt dat dit met extern onderzoek € 50.000 per branche kost. De hoogst haalbare doelen die dan worden opgesteld, worden aangeboden aan de Raamovereenkomstpartijen en kunnen in beleid worden opgenomen.

- ✓ Budget aanvraag: maximaal € 400.000
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 8: branche-verduurzamingsplannen

2.5. Project: Design for recycling

Design for recycling staat in de verpakkingindustrie nog redelijk in de kinderschoenen. Om tot een betere afstemming te komen tussen ontwerp en recycling zijn aanvullend onderzoek en voorlichting noodzakelijk. Design for recycling wordt zichtbaar versterkt in de breedte door een samenhangende aanpak middels vier pijlers:

1. Het ontwikkelen van een curriculum voor verpakkingopleidingen
In samenwerking met de hogeschool Leeuwarden, design academy Eindhoven en hogeschool Den Bosch/Den Haag, in samenwerking met UTwente, waar nu verpakkingopleidingen zijn opgenomen, wordt een curriculum worden opgezet voor design for recycling. Nederland zou hiermee het eerste land zijn, dat hier op deze manier mee aan de slag gaat, maar gezien het Europese programma "closing the loop" wordt dit ook voor de rest van Europa belangrijk.
2. Ondersteuning van bedrijfsleven met behulp van een tool 'design for recycling in packaging'
De tool wordt ontwikkeld samen met senior packaging ontwerpers, relevante opleidingen en partners in keten (consumenten, recyclers, afvalinzamelaars en -sorteerders), zodat designers er in hun dagelijkse praktijk gebruik van kunnen maken. Tevens is de tool geschikt voor inkopers, marketeers en bedrijfskundigen.
3. In kaart brengen en verspreiden van lessons learned.
Analyse van "meldpunt verpakkingen", icoonprojecten en design for recycling in andere vakgebieden.
4. In het zonnetje zetten van icoonprojecten en actief stimuleren ontwikkeling
Voor bedrijven wordt een verkiezing uitgeschreven om circulaire (afvalloos) productverpakking-combinaties in het zonnetje te zetten. De icoonprojecten zijn een goede trekker voor brede media aandacht. Voor studenten wordt een jaarlijkse challenge/wedstrijd ontwikkeld met deelname van meerdere opleidingen.
Voor de extra werkzaamheden is extra budget nodig van € 250.000 op jaarbasis nodig, voor de eerstkomende 3 jaren. Daarmee kan dan een stevige start mee worden gemaakt met een brede basis

voor design for recycling, waarna het door meerdere stakeholders in de budgetten kan worden overgenomen.

- ✓ Budget aanvraag: maximaal €1.350.000 (€200.000 per jaar over een periode van 3 jaar voor actie 1 en €250.000 voor de overige acties)
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 9: verpakkingontwerp

2.6. Project: Internationale Wikipedia

Momenteel zet het KIDV met een Belgische organisatie (Valipack) de eerste stappen om hiertoe te komen. De achterliggende gedachte is dat door het beschikbaar stellen van accurate kennis, bedrijven zelf sneller stappen kunnen zetten op weg naar een circulaire economie. Nederland is een trekker van het proces van verduurzaming bij verpakkingen. Door het extra budget zal het systeem sneller in de lucht zijn en kunnen bedrijven er sneller gebruik van maken. Het zal ook katalyserend werken voor andere internationale partners, omdat het makkelijker is bij een reeds werkend systeem aan te sluiten, dan bij een idee over een systeem. Uiteindelijk worden de kosten door de diverse Europese organisaties voor een groot gedeelte overgenomen en kan de rest uit het reguliere budget van het KIDV worden gefinancierd.

- ✓ Budget aanvraag: maximaal €500.000 (€200.000 eenmalig en 3 jaar € 100.000)
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 7: De verduurzamingsagenda verpakkingen

2.7. Project: Meten circulariteit in de verschillende verpakkingsmateriaalketens

Om de ketens van verpakkingsmateriaal circulair te maken wordt in kaart gebracht op welke manieren de verschillende ketens gesloten kunnen worden (zowel op materiaal gebied als economisch), waar we nu staan, welke belemmeringen er zijn en welke stappen nog gezet moeten worden om dit te bereiken. Hiermee willen wij komen tot een beeld van de toekomst van een materiaalketen. Dit geeft een basis voor de verduurzaming van een materiaalketen op de lange termijn en een bestendige visie om te komen tot steeds betere productie, inzameling en verwerking van verpakkingen. In het kunststofketenonderzoek wordt dit meegenomen, maar voor de vier andere materiaalsoorten (papier en karton, hout, metaal en glas) is aanvullend budget nodig.

- ✓ Budget aanvraag: maximaal €300.000 (3 jaar €100.000)
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 7: De verduurzamingsagenda verpakkingen

3. Cluster 3: Bevorderen duurzaam consumentengedrag omtrent aanschaf, gebruik en afdanken van verpakkingen

De organisaties in dit cluster zijn Rijkswaterstaat/Gemeente Schoon, Nederland Schoon, Stichting Afvalfonds Verpakkingen en VNG.

3.1. Project: Versterken van duurzaam gedrag om beter te scheiden én zwerfafval te bestrijden – doorontwikkeling Recyclemanager

In 2013 is Recyclemanager app ontwikkeld door verscheidene producentenverantwoordelijkheid-organisaties. Er zijn nu ongeveer 100 gemeenten die in meer of mindere mate gebruik maken van deze app om hun inwoners te informeren over het beter scheiden van hun afval, onder meer door informatie te verschaffen over inzamellocaties (locaties inzamelcontainers, milieustraten, brengpunten e-waste en batterijen, etc.) en ophaaldata (afvalkalender).

De app heeft een goede gebruikersbasis en is nu aan een volgende fase toe. Met Milieucentraal, dat nu al de contacten verzorgt met gemeenten en gebruikers, wordt gesproken over de overdracht van de app.⁷ De producentenverantwoordelijkheidsorganisaties blijven dan wel bijdragen (financieel en als sponsor), maar in

⁷ Milieucentraal is een onafhankelijke voorlichtingsorganisatie over duurzaam leven, gestart in 1998 op initiatief van de toenmalig ministerie van VROM

mindere mate dan nu. De exploitatie van de app door Milieucentraal zal door deze en evt. andere door Milieucentraal te realiseren bijdragen gedekt moeten worden.

Voor deze overdracht en de doorontwikkeling is een eenmalige investering nodig.

- ✓ Budgetindicatie: maximaal € 400.000
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 10: Duurzaam gedrag t.b.v. inzameling en bestrijden zwerfafval

3.2. Project: Opschaling Schoon Belonen (bestrijden zwerfafval en inzameling PET-flesjes en blikjes met maatschappelijke organisaties):

Vanaf begin 2016 is vanuit de initiatiefnemers de VNG, het Afvalfonds Verpakkingen en stichting Natuur & Milieu de pilot 'Schoon belonen' gestart om tijdens een periode van 2 jaar verschillende systemen te testen voor het bestrijden van zwerfafval en de aparte inzameling van kleine PET-flesjes en blikjes bij gemeenten in samenwerking met maatschappelijke organisaties. Hier doen nu al 83 gemeenten aan mee, die samen circa 3 miljoen inwoners en 2600 maatschappelijke organisaties (zoals sportverenigingen, scholen, buurthuizen, kerken en kinderboerderijen) actief bij de pilot willen betrekken. Onderdeel van het opschalen is ook het inzetten van gedragsdeskundigheid. In 2017 kunnen in de derde ronde nog meer gemeenten van start. Het doel is om vanaf 1 januari 2018 aanvullend op de pilot succesvolle systemen landelijk uit te rollen. De eerste resultaten van de pilot worden eind 2016 verwacht. Er is aanvullend budget nodig voor de twee opschalingsstappen in 2017 en 2018.

- ✓ Budgetindicatie: maximaal € 5.000.000
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 3: Pilots inzameling flesjes en blikjes met retourpremie

3.3. Project: Landelijke aanpak zwerfafval; opzetten nieuwe Schoon-organisatie

Met de landelijke aanpak zwerfafval wordt gewerkt aan een verbrede en versterkte aanpak van zwerfafval in Nederland. Belangrijk onderdeel daarvan is te komen tot één slagvaardige en breed gedragen landelijke organisatie die zorgt voor de uitvoering, partijen bij elkaar brengt, zorgt voor afstemming en samenwerking en kennis deelt. Dit betekent het samenvoegen van bestaande organisaties die betrekking hebben op zwerfafval om kennis te bundelen.

De nieuwe Schoon organisatie biedt een optimaal palet aan kennis en activiteiten om het zwerfafvalgedrag van Nederlanders duurzaam te beïnvloeden. Alle organisaties die een belang hebben in het voorkomen van zwerfafval worden verbonden en werken samen aan een schoon land zonder zwerfafval. De activiteiten worden gericht op activatie en kennisdeling. Activatie betekent andere partijen inspireren, aanzetten tot actie, faciliteren en ondersteunen in de uitvoering. Kennisdeling is gericht op wetenschappelijke kennis over gedragsbeïnvloeding en op het delen van praktijkkennis vanuit gemeenten. Onderdeel van het project is het uitvoeren van beleidsvoorbereiding die nodig is voor een landelijke aanpak.

- ✓ Budgetindicatie: maximaal €350.000
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 6: landelijke aanpak zwerfafval

3.4. Project: Duurzaam gedrag t.b.v. inzameling en bestrijden zwerfafval Project: "Gedragsbeïnvloeding: Versterken motivatie schoon gedrag"

Er is in Nederland veel theoretische en praktische kennis ontwikkeld om gedrag te beïnvloeden, zoals o.a. teksten, aanwijzingen, afbeeldingen in de openbare ruimte. Dit wordt priming en nudging genoemd. Met priming en nudging wordt op positieve wijze geprobeerd mensen ertoe te bewegen om minder zwerfafval te veroorzaken, zonder boetes of positieve financiële prikkels. Op het vlak van zwerfafval wordt gewerkt bijvoorbeeld met tekstborden om bijplaatsing (het naast de prullenbak achterlaten van afval) te voorkomen. Dit heeft goede

resultaten laten zien. Het zijn relatief goedkope aanpassingen die een groot en langdurig effect op gedrag kunnen hebben. Deze kennis wordt in de praktijk nog maar beperkt toegepast.

Concreet levert dit project materiaal voor gedragsbeïnvloeding op dat gebruiksklaar is voor de openbare ruimte. Door middel van kennisbijeenkomsten, toolkits, sprekers op congressen en aansprekende digitale voorbeelden wordt de kennis gedeeld. De middelen (bordjes, posters etc) moeten voor gemeenten bijvoorbeeld via een webshop te bestellen zijn en makkelijk inzetbaar zijn. Door wetenschap, praktijk (o.a. pilots) en beleid aan elkaar te koppelen kunnen deze gedragsbeïnvloedingsmaatregelen verder worden uitgerold.

- ✓ Budgetindicatie: maximaal €350.000
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 10: Duurzaam gedrag t.b.v. inzameling en bestrijden zwerfafval

3.5. Project: Landelijke aanpak zwerfafval Project: Versterken beleidsbasis "Meten = weten"

Het meten van de "schoonheid" van de omgeving en deze weergeven in schoonscores is een belangrijk middel voor het sturen van het 'schoonbeleid'. De landelijke monitoring door Rijkswaterstaat levert jaarlijks zeer bruikbare gegevens. Daarnaast wordt er door gemeenten en provinciën gemeten. In het project Meten = Weten kunnen een aantal verbeterpunten worden aangepakt waardoor zwerfafval nog efficiënter kan worden gemonitord. Door middel van benchmarking wordt er inzicht gegeven in de verschillende schoon niveaus van gemeenten. Door onderlinge vergelijking en uitwisseling van best practices tijdens bijeenkomsten biedt de benchmark aanknopingspunten voor een meer effectief en efficiënt beheer van openbare ruimte. Het gaat om positieve stimulering door middel van Naming & Faming. Een ondersteuning is gevraagd in de kosten voor onder andere de opzet van een landelijk benchmarkstructuur, een systeem om het te beheren, het verzamelen van lokale gegevens, het op maat adviseren van gemeenten, kennisbijeenkomsten etc.

Daarnaast om de circulaire economie rond te krijgen is het van belang om de hoeveelheid van specifieke product-/materiaalgroepen te meten. Er is behoefte aan informatie over de samenstelling en de omvang. Zo kan vast worden gesteld welke grondstoffen verloren gaan.

- ✓ Budgetindicatie: maximaal €900.000 (€750.000 eenmalig en 3 jaar € 50.000)
- ✓ Project volgt op onderdeel van de 10-puntenlijst Punt 6: landelijke aanpak zwerfafval